El Kit a prova

Aquest espai està pensat per a servir de referència, un calaix d'eines, per a aquells col·lectius que vulguin fer servir aquest "Kit". Es tracta del relat del testeig que les persones que participen de la iniciativa d'habitatge col·laboratiu sènior Can70, van fer del Kit (els noms de les persones que apareixen al document són ficticis per tal de mantenir-ne l'anonimat). Aquesta prova va ser la darrera fase de l'elaboració del Kit i va servir per veure si aquest funcionava i, encara més important, veure allà on fallava per tal de poder-lo millorar. El testeig es va dur a terme a Barcelona, en tres sessions diferents durant els mesos d'abril i maig de 2019. Aquí presentem doncs com van transcorrer aquestes sessions, i al final de cadascuna recollim alguns elements que creiem que poden ser d'interès a l'hora d'aplicar aquest Kit a d'altres iniciatives comunitàries de cura.

Inici

Can70 és un col·lectiu d'unes 20 persones d'entre 55 i 71 anys que treballa per a desenvolupar un projecte de cohabitatge sènior a la ciutat de Barcelona. La proposta de poder testejar aquest Kit va arribar al col·lectiu a través d'una de les persones del grup de recerca Carenet (UOC) que estava col·laborant amb ells i elles. Can 70 justament es trobava en aquell moment immers en un procés de treball col·lectiu per pensar les cures des del seu projecte de vida en comú, així que van veure amb molt bons ulls la idea de posar en pràctica una eina com el «kit» perquè els permetia seguir treballant aquesta temàtica però d'una altra manera. Així, una vegada acceptada i formalitzada per part de Can 70 la possibilitat de testejar el Kit amb ells i elles, varen decidir en assemblea reservar tres dates al calendari per al desenvolupament de l'activitat, que s'iniciaria unes setmanes més tard.

Sessió 1: La visibilització de les tasques de cura i la seva distribució

Som a Barcelona, a la primera planta d'un equipament veïnal del barri de Sant Antoni. La primera sessió del Kit te lloc en el marc de l'assemblea mensual del grup, de la qual s'ha reservat la segona part per a la realització de l'activitat. Abans però, cal tancar alguns temes de caràcter intern del dia a dia del col·lectiu. Comptem que amb poc més d'una hora per fer la dinàmica bastarà, però no serà així i el temps finalment se'ns tirà a sobre.

Quan acaba la primera part de l'assemblea toca fer una pausa per a recuperar forces. Com és tradició en el col·lectiu, hi ha persones que han portat berenar per a tothom. Amb aquest gest es genera una dinàmica col·lectiva en la que diferents persones porten alguna cosa per menjar, d'altres porten gots, beguda i algunes bosses amb fruits secs. El berenar a vegades serveix per brindar per l'arribada d'un nou nét o per celebrar un aniversari, molts dies, però, es fa sense necessitat de trobar una excusa; que com bé diu una de les membres del grup: "No hem vingut aquí a passar gana".

L'assemblea s'ha allargat més del compte i, després del merescut descans i piscolabis, la sessió comença mitja hora més tard. Conscients de que el temps colla, les persones que han assistit a l'assemblea es disposen ràpidament en semicercle i pren la paraula la dinamitzadora d'aquesta primera sessió. Ella serà també l'encarregada de prendre notes sobre el contingut de l'activitat i passar-les per correu a tot el grup per tal que es puguin tenir en compte de cara a la darrera sessió de tancament. Sembla que tothom –o gairebé tothom– s'ha llegit tot el text del Kit, i que l'ha trobat força interessant.

Després que la persona encarregada expliqui la dinàmica i el sentit d'aquesta sessió, el gran grup es divideix en tres grups més petits d'entre quatre i cinc persones. L'activitat comença doncs amb el treball de la primera part de la dinàmica que consisteix en identificar les diferents cures que es produeixen en el grup.

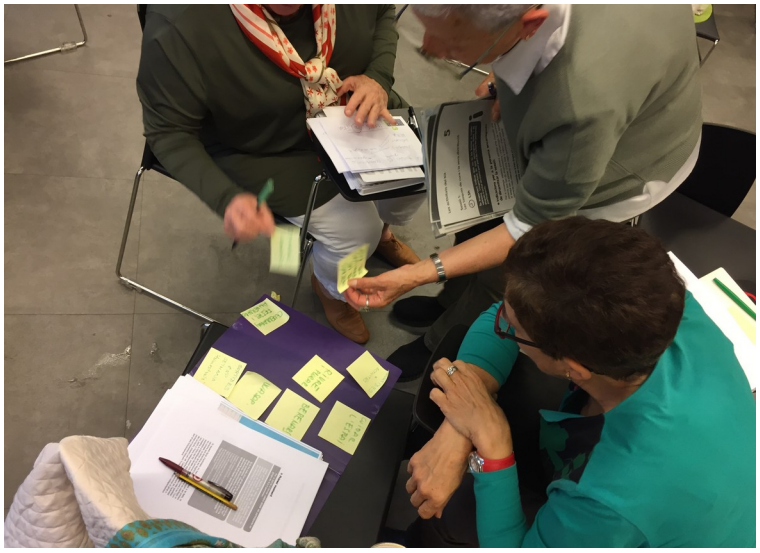

Conformació dels grups petits a Can70 per a la primera sessió

Per a realitzar l'activitat, a tots els petits grups se'ls reparteix un bloc de notes adhesives (d'un color diferent per a cadascun) i retoladors per a que vagin identificant i plasmant les diferents cures que com a col·lectiu creuen que desenvolupen. En un inici hi ha certs dubtes i un dels grups pregunta si les tasques que s'han de recollir han de formar part de les que es desenvolupen ara mateix, en

el present quotidià del grup, o bé si poden tractar-se també de cures que s'hagin de tenir en compte de cara al futur. Aquesta qüestió és quelcom de gran importància en el cas concret de Can 70. I és que el col·lectiu orienta gran part de la seva activitat i esforços en dissenyar i projectar la construcció futura d'un espai de cohabitatge que prevegi, de manera particular i específica, mecanismes que garanteixin la continuïtat de les cures en la vellesa. Per tant, en la mesura en que la idea de preveure les cures per al futur projecte de convivència és crucial pel col·lectiu, cal que la implementació del Kit sigui prou flexible per incloure i respectar les particularitats de les diferents iniciatives que en facin ús, per poder dotar així de major sentit a l'activitat. Finalment es decideix entre tots i totes que en la dinàmica es puguin afegir cures de tots dos moments temporals: el present i el futur del projecte.

Després de 15-20 minuts de debat tots els grups tenen una primera llista d'elements relatius a les cures, i tot seguit es passa al segon moment de la sessió en el que toca posar en comú amb la resta tots els elements per discutir-ne la prioritat. Així cada grup passa a llegir el que ha escrit als papers de colors, i els enganxa a la pissarra que hi ha a la sala, que serveix de suport.

Atenent a que s'han incorporat elements que ja s'estan duent a terme i elements que es preveuen rellevants en un futur, es decideix fer tres columnes: una per a tasques de cures que es duen a terme en l'actualitat, una altra per a tasques relacionades amb la cura que es faran en un futur, i finalment també s'afegeix una darrera per a tasques que són tant per al present, com per al futur. Les diferents propostes s'agrupen per temàtica, i a continuació s'obre un espai de temps per a discutir la rellevància de cadascuna.

Primer recull de tots els elements aportats pels diferents grups a la pissarra

Detectem que gran part del debat que es produeix durant la sessió gira al voltant dels temes i exemples que apareixen al text inicial del Kit, i que això genera una certa tendència a pensar en tasques de cura difícils d'aterrar al dia a dia del col·lectiu i en relació a les persones que se n'ocupen. Per exemple qüestions com "l'espai cuida" generen una certa discussió, a l'igual que "acompanyar emocionalment". Aquests són elements d'interès, però s'escapen una mica del debat que es pretén obrir en aquesta primera sessió, molt més vinculat a la idiosincràsia del grup i les seves pràctiques concretes. En aquest sentit, el Kit busca atendre també tasques de cura quotidianes i exemples que puguin pensar-se en relació a l'activitat de cadascuna de les persones que conformen el col·lectiu, no només en ítems de caràcter més transversal en relació a les cures.

Per tal d'aprofundir més en la discussió, en un moment determinat de l'activitat es posa sobre la taula la qüestió de si s'està oblidant alguna feina de cura, i si hi ha elements que potser no es reconeixen fàcilment, o no s'estan tenint en compte i poden quedar invisibilitzats. Això fa que el grup pensi i identifiqui tasques de cura més concretes i pugui decidir una mica millor sobre l'ordre de prioritat que s'havia d'establir entre les diferents tasques recollides.

Com indiquem al Kit, una de les principals problemàtiques en relació a les cures és la seva invisibilització. El propòsit d'aquesta sessió és tractar de generar un procés en el que poc a poc vagin emergint les diferents tasques de cura que es donen en el sí del grup, des de les més evidents a les més costoses. Aquí, el paper de la dinamització és fonamental.

Per exemple, una de les qüestions que es posen de relleu és la manera en com es gestiona l'acollida als nous membres que s'incorporen al projecte de Can 70. Això apareix en el debat gràcies a la intervenció d'una de les persones que s'han incorporat al grup de forma més recent, quan expressa que en algun moment ha sentit poca cura al respecte de la seva inclusió en el col·lectiu. El grup pren bona nota de l'aportació i ja a la darrera sessió es recollirà aquesta qüestió per tal de generar mecanismes que facilitin la participació i pertinença al col·lectiu.

Imatge final de les diferents tasques agrupades i situades per ordre d'importància

Per altra banda, hem detectat que la qüestió de la distribució de les cures en el si del col·lectiu és un tema que requereix el seu temps durant l'activitat, donat que es percep que posar noms propis a tasques de cura concretes genera certa incomoditat durant la dinàmica. És important doncs facilitar un clima propici i disposar del temps necessari per abordar aquesta qüestió amb més profunditat.

Elements a tenir en compte:

a-La conformació de grups petits en un primer moment es pot fer de forma espontània, però si el grup vol vigilar de trencar alguna dinàmica interna i facilitar certa heterogeneïtat, es poden conformar grups assignant de forma aleatòria un número a cadascuna de les participants i fent un grup de cadascun dels números.

b-És important atendre a l'horari i ser conscients que l'activitat durarà aproximadament una hora i mitja, i que si hi ha discussió pot allargar-se fins a les dues hores. Atenent a aquests temps la persona dinamitzadora ha de tallar les diferents fases per tal d'afavorir que no s'arribi a la darrera, discutir sobre el repartiment de les tasques, sense temps de dur-la a terme.

c-Seria interessant fer l'activitat sense haver llegit abans el segon punt del Kit, en el que s'explica de forma teòrica el treball de cures. Així pot ser més fàcil no caure en la dinàmica de discutir elements que ja queden connotats a priori.

d-De la mateixa manera és interessant fer aquesta primera sessió intentant aterrar els exemples de les tasques a qüestions concretes, i a activitats del dia

a dia, per evitar abstraccions que poden costar de situar i dificultar la discussió.

e-És important que la persona que dinamitza vagi generant un espai per a que poc a poc aflorin qüestions que, per un motiu o un altre, resten més a l'ombra o son més complicades de tractar. Pot resultar útil que la persona encarregada formuli preguntes quan vegi que el debat s'atura o que, quan sembli que ja està tot dit i identificat, insisteixi en si algú troba a faltar quelcom, si hi ha algun aspecte de la cura que no s'està veient reconegut en la dinàmica de l'activitat.

Sessió 2

La segona sessió té lloc a una sala similar a la primera, un espai on es fan també algunes de les assemblees de Can70 de forma alterna amb l'anterior. Aquesta sessió la porta un altre dinamitzador, que s'havia mostrat voluntari per dur el pes de la trobada en resposta a un correu-recordatori que envia uns dies abans una de les persones encarregades de testejar el Kit.

S'introdueix la pilota per a repartir els torns de paraula, tal i com s'indica al document, i s'aprofita l'espai lliure que queda entre una taula gran i una paret de la sala per a desenvolupar la sessió. És important que l'espai sigui prou gran, i com descobreixen aviat les participants, és important que aquest sigui prou còmode en la seva disposició perquè és una activitat força llarga.

Així els participants comencen a fer l'activitat drets, però finalment s'acaben asseient a les cadires que situen a banda i banda per a poder encarar els debats de forma més descansada. Així la persona que dinamitza la sessió es col·loca al mig i comença llegint la primera de les sentències.

Explicació d'una de les targetes la sessió per part del moderador

A la primera de les frases "Tothom cuida d'alguna manera", de les 14 persones que participen a l'inici –després se n'incorporaria una quinzena, a mitja sessió– només 4 es posen del cantó del "no", i 10 del cantó del sí. De fet la dinàmica manté a l'inici una certa tendència al consens, i només a la targeta número 8 –sobre la participació de les persones que reben cures–, la divisió és total; amb set persones a cada banda de la sala, i una que no sap on posicionar-se que queda al mig.

Després de la discussió que obre cada targeta, la persona que porta el pes de l'activitat pren la paraula per llegir part del text adjunt, alguna frase o idea general sobre la tensió que genera cada sentencia. Ho ha portat preparat i subratllat de casa, i en cap cas llegeix tot el text, cosa que fa que la sessió sigui prou àgil.

A mitja dinàmica s'aprofita per fer una pausa i berenar –cal recordar que no es ve a les assemblees a passar gana–, així que després d'uns pastissets de moniato i una mica de moscatell s'encara la darrera ronda de targetes.

Una de les queixes que apareix cap al final del «joc» és que es considera que les frases són massa taxatives, i que això no facilita situar-se a un o altre cantó, davant la qual una de les participants diu "ja ho deuen haver fet per això, ja". En aquest sentit és evident que les frases poden ser contundents en la posició que marquen, però això precisament és el que ha de permetre una reflexió en relació a la posició que finalment es pren en el debat, pensant des de l'extrem quins arguments existeixen per una o altra posició.

Així durant aquesta sessió el temps passa molt ràpid, i la persona que modera decideix saltar-se una de les targetes proposades del darrer bloc per tal de poder acabar a temps la trobada. Tothom hi està d'acord, després de més de dues hores i mitja les discussions costen una mica més de mantenir.

Disposició del grup dins la sala abans d'escoltar una de les targetes del final de la sessió

Per acabar es fa un petit repàs de les posicions que han aparegut a través dels apunts que la persona que modera ha anat prenent, i es recorda que d'aquí a quinze dies tindrà lloc la tercera i definitiva sessió del Kit, tot fent incís en el fet que caldrà de nou una persona que moderi. En aquell mateix moment una de les dones del grup s'hi predisposa, i s'acorda que serà ella qui durà la darrera sessió.

Elements a tenir en compte:

a-Després d'aquesta segona fase es constata que és interessant poder tenir una mateixa persona encarregada de portar totes les sessions, i potser algú aliè al grup –això sense menystenir la gran tasca que han fet fins al moment les dues persones que han portat les sessions, que ha sigut molt valorada tant pel grup com per les persones que han elaborat el Kit–. Això en un primer moment no s'especificava al Kit però després d'aquesta prova s'ha indicat expressament dins el document perquè, per un cantó, una sola persona portant el pes de les sessions dona continuïtat a la feina i serveix de referent, i, al mateix temps, el fet que aquesta persona sigui aliena al grup pot facilitar la seva feina i evitar tensions pel rol d'autoritat que se li atorga, a més és interessant que puguin participar de les sessions a totes les persones del col·lectiu.

b-Aquesta activitat pot ser molt llarga si s'obre debat per cadascuna de les targetes. Es recomanable dedicar una sessió prou llarga i contemplar pauses, o en el seu defecte fer l'activitat amb més d'una sessió. També hi ha l'opció de fer-la durant algunes assemblees, llegint algunes targetes abans de cada trobada.

c-És recomanable fer com la persona que dinamitzava aquesta sessió i no llegir tot el text adjunt de les targetes, però sí fer servir el text de guia per a cada discussió, facilitant el debat a través d'algunes de les idees i tancar el debat després de cada targeta amb un petit resum d'elements interessants –que hagin aparegut, o que estiguin recollits a les recomanacions de la pròpia targeta–. És per això que és important que la persona que dinamitza llegeixi el text de la targeta abans de la sessió.

d- Aquesta activitat és, a més, molt oberta i això facilita la introducció de noves targetes que poden ser interessants. En aquest sentit les presentades són només algunes opcions, però el mateix grup pot fer-ne de noves per afegir-les a la dinàmica, i en cas que es vulguin compartir es poden fer arribar al correu carenet@uoc.edu, per afegir-les, indicant l'autoria, a l'espai web del Kit.

Sessió 3

De nou l'assemblea té lloc a les 17:30h, a l'espai veïnal en el que es va dur a terme la primera de les trobades per a posar en pràctica el Kit. I després de la pausa per al "tentempié", cap a les 19h, comença la darrera sessió.

Per recuperar el que es va parlar a la primera trobada algunes persones reprodueixen l'esquema resultant sobre un paper gran. La primera sessió es va fer curta i una de les propostes és la de recuperar part de la feina que no es va poder acabar. De nou aquí, però, ens trobem amb poc temps per a poder desenvolupar l'activitat i es decideix mirar d'abordar primer el que es proposa per a la sessió 3 i fer servir l'esquema que s'ha reproduït de la primera activitat de punt de partida.

Imatge de la reproducció del mapa generat el primer dia

Una primera curiositat a destacar és que, a pesar que no queda recollit al Kit, el grup s'apropia de l'ús de la pilota com a micròfon per al seu funcionament, donat que aquest va funcionar prou bé a la segona sessió. Així s'incorporarà també en aquesta tercera per a facilitar el torn de paraula i que no hi hagi tants solapaments i interrupcions (aquest era un dels elements que des de l'inici es detectaven com a problemàtics a les assemblees).

L'inici d'aquesta darrera sessió, però, és una mica dubitatiu atès que no se sap ben bé com encarar la tasca encomanada pel Kit de trobar «vuit objectius generals» en relació a les cures i el col·lectiu.

Comencen prenent la paraula les persones més avesades a fer-ho, per a mirar d'explicar alguns elements que a elles els han sigut rellevants. Hi ha persones, però, que no participen d'aquest primer moment i no acaba de quedar clar què es considera que pot ser un objectiu. Els elements que en un inici s'apunten com a possibles objectius remeten a «llocs comuns» que ja han anat sortint anteriorment, com per exemple la necessitat de tenir un espai que sigui curós. Elements que de nou, a la pràctica, costen de fer aterrar.

Finalment s'opta per partir dels elements de les sessions anteriors. L'inconvenient és que el document-resum de la segona sessió s'ha enviat el mateix dia i la majoria de participants no han tingut temps de repassar-lo, així que el dinamitzador de la sessió recupera alguns dels elements que van aparèixer per tal de refrescar la memòria a tota l'assemblea. També aprofita parts del text de les mateixes targetes.

Disposició en semicercle del grup durant la tercera sessió

Per tal de poder sentir totes les persones participants, una vegada repassada la sessió número 2, es decideix fer una ronda per mirar de donar veu a totes les presents, facilitant que totes puguin dir què els ha semblat més rellevant. La dinamitzadora va anotant a la pissarra alguns d'aquests elements, especialment aquells que sembla que d'un inici generen més consens.

Després d'aquesta ronda, i després de discutir alguns elements que han aflorat al llarg de les diferents sessions –com la necessitat d'abordar l'acompanyament de les persones que arriben de nou al grup, que va aparèixer el primer dia–, es recull una primera llista de qüestions generals que giren en torn a propostes com: trobar formes de fer visibles les tasques de cura, facilitar la participació de tothom, facilitar la pertinença a grup, o trobar formes d'abordar temes difícils, per exemple.

El problema en aquest punt apareix en el moment en el que cal operativitzar aquests objectius. És a dir, quan s'han de generar objectius més específics que puguin donar resposta a les qüestions que han emergit. Això segurament es deu també a que algunes d'aquestes han quedat una mica abstractes. Aquesta dificultat a més s'agreuja perquè de nou la sessió queda curta amb poc menys d'una hora i mitja de temps, i els dubtes de l'inici han dificultat arribar al final amb prou energia com per encarar les discussions.

Així al document s'acaben recollint algunes propostes que poden ser interessants, com «trobar formes de demanar ajuda», «fer festes o celebracions més sovint», «facilitar l'apadrinament de nouvinguts», o «trobar mecanismes de solidaritat». Elements rellevants però que segurament són massa inespecífics com per acabar esdevenint un pla d'acció concret.

A pesar d'aquestes petites dificultats tot el Kit es valora de forma molt positiva, i es considera que és prou interessant com a eina per a pensar en relació a elements que es poden millorar en relació al funcionament del col·lectiu i a les tasques de cures –internes del grup, així com de funcionament i repartiment de la feina–. Aquesta feina pot ser un punt de partida per a pensar i valorar aquests elements, i el document final pot servir de guia i es pot recuperar passat un temps per a avaluar-ne l'impacte i el grau d'implementació d'algunes de les propostes. Un document final que a més es pot repensar, refer o ampliar en qualsevol moment.

Elements a tenir en compte:

a-Aquesta sessió és, a la pràctica, la més complicada de les tres perquè necessita d'una bona feina de síntesi de les anteriors, a més d'haver de convertir els elements que s'han identificat com a rellevants en objectius plausibles. És interessant aquí que la persona que dinamitza tingui present que ha de donar veu a totes les persones presents, al mateix temps que ha de

fer una bona feina de síntesi a mesura que les intervencions es van donant, convertint de forma assertiva els comentaris de les participants en possibles objectius.

b-En aquest mateix sentit és interessant atendre a que a vegades el desenvolupament d'una assemblea és complicat. Hi ha altres experiències com poden ser la de la Plataforma d'Afectades per la Hipoteca, que han treballat sobre l'organització d'aquests espais i les seves dinàmiques per tal de facilitar la participació i el seu bon funcionament. Aquí podeu trobar alguns dels recursos que fa servir aquest col·lectiu: https://pahbarcelona.org/ca/materials-per-a-pahs/. En aquest sentit també es pot recórrer de nou, com a la primera sessió, a repartir a les persones en petits grups, per tal de poder facilitar la participació de tothom, i generar un espai de més confiança per a treure'n els objectius generals.

c-En aquesta sessió és molt important que els objectius siguin clars en la seva redacció, i que tant els objectius generals com els específics –les propostes per a assolir el general–, siguin objectius plausibles. Això no quedava recollit de forma tan explícita a la primera versió del Kit i en l'actual s'ha procurat afinar la redacció per tal de facilitar aquesta tasca.

d-Finalment, de nou, per a tractar de trobar formes concretes d'assolir els objectius pot ser interessant recórrer al text de les targetes de la segona sessió. El text de les targetes pot ser molt interessant de cara a treure algunes pistes i idees d'altres espais en relació a alguns dels objectius concrets que poden anar apareixent.